

**Головне управління освіти і науки
Виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Центр науково-освітніх інновацій та моніторингу**

**Моніторингове дослідження
«Соціально-психологічний аспект впливу ЗМІ на підлітків загальноосвітніх
навчальних закладів м. Києва»**

Київ
2012

Засоби масової інформації (ЗМІ) є одним з найбільш активних і систематичних форм поширення інформації через пресу, радіо, телебачення та Інтернет.

Саме ЗМІ стали невід'ємною частиною культури сучасного суспільства та здійснюють своєрідний інформаційний вплив, на основі якого діти та підлітки формують певний світогляд щодо способу і стилю життя, моделей поведінки тощо. Формування норм, зразків соціальної поведінки, особистісних ідеалів підлітків відбувається у складно організованому соціокультурному просторі, де поряд з такими інститутами, як школа і сім'я важлива роль належить ЗМІ.

Великі можливості масової комунікації обумовлені в даний час, по-перше, потужним розвитком сучасних засобів передачі інформації (мільярдні тиражі газет і журналів, мільйони радіоприймачів, телевізорів, магнітофонів, поширення супутникового зв'язку). По-друге, процесами демократизації в нашій країні, де засоби масової інформації відіграють ключову роль. У зв'язку зі змінами в суспільному житті країни основною метою масової комунікації на сьогоднішній день стає формування у людей особистісного ставлення до дійсності, до змісту переданої інформації, вироблення певної соціальної позиції, яка інтегрує якості особистості і надає певну спрямованість її діяльності.

Опосередковане сприйняття світу формує у підлітків помилкові цінності та нездатність до самостійного прийняття рішень, що призводить до спотворення розуміння моральних принципів і законів. Тому в наш час все більше привертає увагу громадськості та науковців актуальна проблема посилення негативного впливу на дітей через засоби масової інформації, зокрема Інтернет і телебачення.

Відсутність матеріальних основ для вибору дозвілля може бути однією з вагомих причин, чому підлітки так легко піддаються впливу засобів масової інформації. До такого висновку прийшли учасники круглого столу «Вплив засобів масової інформації на дітей та підлітків: стан та перспективи», що пройшов 08 грудня 2011 року в Київському міському будинку вчителя, організаторами якого були Головне управління освіти і науки м. Києва, комісія з питань освіти і науки

Громадської ради при Київській міській державній адміністрації, управління освіти районних в м. Києві державних адміністрацій.

За даними соціологічних досліджень, підлітки сприймають ЗМІ (телебачення та Інтернет) як інформаційний канал або як засіб спілкування. Бажання розширити обсяг відомостей про навколишнє життя, приємно провести час – ось основні мотиви використання дитиною джерел масової комунікації.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) надмірне захоплення телепередачами, фільмами і комп'ютерними іграми може призвести до збільшення випадків насильства, а також зниження фізичної активності у дітей та інших проблем зі здоров'ям.

Центром науково-освітніх інновацій 28 лютого 2012 року було проведено дослідження «Соціально-психологічний аспект впливу ЗМІ на підлітків загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва».

Мета дослідження – вивчення соціально-психологічних аспектів впливу засобів масової інформації на підлітків загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва.

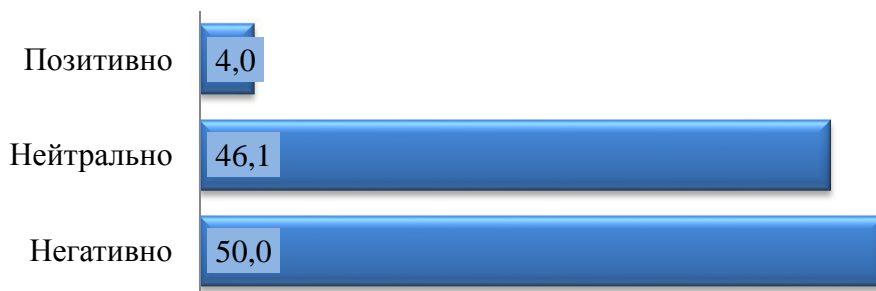
Завдання дослідження:

1. Вивчити пріоритети підлітків у використанні ЗМІ.
2. Оцінити час, який учні витрачають на різні види ЗМІ.
3. Дослідити позитивний і негативний впливи ЗМІ на соціально-психологічний розвиток підлітків.
4. Проаналізувати негативні наслідки впливу ЗМІ на підлітків і шляхи їх профілактики.

У дослідженні брали участь 1671 респондент 75 ЗНЗ, а саме: 75 учителів та 1596 учнів.

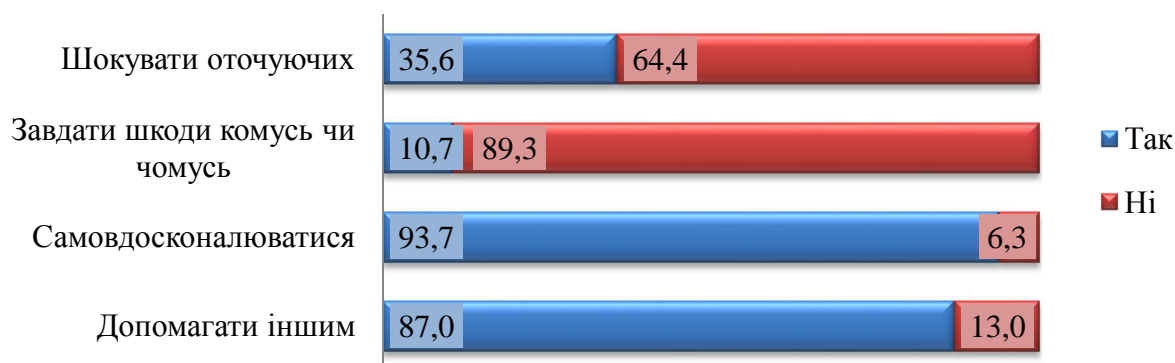
Половина опитаних учнів ставляться негативно до сцен насильства й агресії, що висвітлюються в ЗМІ, але майже половина – нейтрально (діаграма 1). Нейтральне ставлення є насторожуючим показником, адже ці підлітки за певних сприятливих обставин можуть агресивно поводитися.

Діаграма 1. Розподіл відповідей учнів на запитання: «Як Ви ставитеся до сцен насильства та агресії, що висвітлюються в ЗМІ?» (у відсотках)

Після перегляду деяких фільмів більшість підлітків прагне самовдосконалюватися та допомагати іншим. Хоча за результатами дослідження, більше третини учнів після перегляду деяких фільмів виникає бажання шокувати оточуючих, а у кожного десятого – бажання завдати шкоди комусь чи чомусь (діаграма 2). Це може свідчити про те, що деякі фільми дійсно провокують підлітків на необдумані вчинки, агресивну поведінку.

Діаграма 2. Розподіл відповідей учнів на запитання: «Чи виникають у Вас після перегляду деяких фільмів такі бажання?» (у відсотках)

Висновки за результатами дослідження:

За результатами дослідження, більшість учнів найчастіше отримують цікаву для них інформацію з Інтернету, дещо більше половини – через телебачення та лише четверта частина – із книг. Журнали, газети та радіо як джерело інформації учнями майже не використовуються.

Майже 80 % учнів найчастіше відвідують сайти, де можна переглянути чи скачати фільми, дещо більше половини надають перевагу музичним сайтам.

Більше за все підлітки люблять дивитися художні фільми. Вибираючи фільм для перегляду, більшість учнів надають перевагу такому жанру, як комедія; близько третини опитаних – трилерам і бойовикам; майже кожен четвертий – фільмам жахів. Отже, учні спрямовані на отримання інформації з різних видів ЗМІ переважно розважального спрямування, лише незначна частина учнів дивиться науково-популярні програми та фільми.

Найчастіше підлітки використовують Інтернет для спілкування у соціальних мережах, чатах та форумах.

За результатами дослідження, більшості учнів у вільний час подобається спілкуватися з друзями та слухати музику, на що витрачають більше 2-х годин вільного часу на день. Читає художню літературу більше третини учнів. Найменше учні витрачають свій вільний час на читання газет і журналів.

Більшість опитаних учнів дивиться телевізор до 22–23-ї години, а кожен восьмий учень дивиться телевізор до 24-ї години.

Більшість опитаних учнів вважає, що телевізор є корисним для підлітків завдяки можливості отримати нову цікаву інформацію, дізнаватись новини, хоча деяка частина опитаних не вважає перегляд телепередач корисним. Користь Інтернету більшість учнів вбачає у можливості отримати інформацію, спілкуватися з друзями та готуватися до уроків.

За відповідями учнів, корисними для шкільного віку є такі сайти: wikipedia.org (вільна енциклопедія), vkontakte.ru (соціальна мережа) та ex.ua (файлообмінний сервіс). Дещо менше вважають корисними науково-популярні сайти та сайти з готовими домашніми завданнями, рефератами.

Більшість учителів корисними для підлітків вважають сайти/телепередачі, що містять інформацію для навчання, а найбільш шкідливими є сайти та телепередачі еротичного змісту та у яких є прояви насильства, жорстокості.

Більшість опитаних учителів частково позитивно оцінюють вплив Інтернету, журналів, газет, радіо та телебачення на інтелектуальний розвиток підлітків. Більше половини опитаних учителів оцінили вплив радіо, газет і журналів на моральний розвиток підлітків як частково позитивний.

Учителі розійшлися в поглядах щодо впливу на моральний розвиток учнів телебачення та Інтернету і в рівній кількості оцінюють його як частково позитивний та частково негативний.

Четверта частина опитаних учителів негативно оцінюють вплив Інтернету на емоційний розвиток підлітків.

Більшість учителів, які взяли участь у дослідженні, оцінюють вплив Інтернету на сексуальний розвиток підлітків як негативний. Телебачення має частково негативний вплив, як вважає трохи менше половини вчителів. Частково позитивно оцінюють вплив газет, журналів та радіо на сексуальний розвиток підлітків більше третини вчителів.

Більшість учнів зазначила, що інформація, яку вони отримують з Інтернету, допомагає їм знаходити нових друзів і краще засвоювати навчальний матеріал; інформація, отримана через телебачення, покращує стосунки з батьками та розвиває повагу до оточуючих; із журналів – розвиває пам'ять та покращує стосунки з батьками; по радіо – виховує стриманість і покращує стосунки з учителями; із газет – розвиває пам'ять і покращує стосунки з учителями.

Більшість учнів частково довіряють інформації, яку вони отримують зі ЗМІ.

Половина опитаних учнів ставляться негативно до сцен насильства й агресії, що висвітлюються в ЗМІ, але майже половина – нейтрально. Нейтральне ставлення є насторожуючим показником, адже ці підлітки за певних сприятливих обставин можуть агресивно поводитися.

Після перегляду деяких фільмів більшість підлітків прагне самовдосконалюватися та допомагати іншим. Хоча за результатами дослідження, більше третини учнів після перегляду деяких фільмів виникає бажання шокувати оточуючих, а у кожного десятого – бажання завдати шкоди комусь чи чомусь. Це

може свідчити про те, що деякі фільми дійсно провокують підлітків на необдумані вчинки, агресивну поведінку.

За результатами дослідження, найбільше учням подобається фільм «Один удома» – родинна різдвяна комедія; трохи менше половини учнів – «Гаррі Потер» (фантастичні пригоди для сімейного перегляду) та «Шрек» (комедійний, фантастичний мультиплікаційний фільм). Понад 28 % учнів подобається фільм «Пиля» (жахи, трилер, що містить детальні сцени вбивств, жорстокого фізичного та психічного насильства), у той же час майже всі опитані вчителі відповіли, що саме цей фільм становить найбільшу загрозу для психічного здоров'я підлітків. Трохи менше половини вчителів та учнів висловили протилежні думки щодо фільму «Пункт призначення» – фільм жахів у стилі фаталізму, про неможливість перемогти смерть. Отже, можна зробити висновок, що третині опитаних учнів подобаються фільми, у яких демонструється сцени насилля та агресії, що негативно впливає на психічне здоров'я підростаючого покоління.

Згідно з даними дослідження більше половини учнів хотіли б наслідувати улюблених героїв фільмів, програм телепередач у способах вирішення проблем.

Більшість учнів серед негативних наслідків впливу комп'ютера та телебачення на здоров'я людини визначили такі як погіршення зору, втрата відчуття часу та зниження фізичної активності.

Більшість учителів вважають, що підлітків можна убезпечити від шкідливого впливу ЗМІ шляхом обмеження доступу до перегляду деяких сайтів і телепередач, проведення роз'яснювальної роботи та урізноманітнення їхнього дозвілля.

Так, з метою профілактики негативного впливу ЗМІ на підлітків більше половини учителів проводять роз'яснювальну роботу та постійно розповідають учням про шкідливість надмірного перебування за комп'ютером, телевізором та про шкоду, що завдають деякі комп'ютерні ігри.